

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

กระบวนการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพ
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้ง จังหวัดลำพูน

ผู้เขียน

นางสาวประหยัด มะโนพะเส้า

ปริญญา

วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตรและพัฒนาชนบท)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รศ. ดร. อารณีย์ โอภาสพัฒนกิจ

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

รศ. ดร. สุรพล เศรษฐบุตร

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

รศ. รำไพพรรณ อภิชาติพงศ์ชัย

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนลำไยอบแห้งเนื้อสีทองในจังหวัดลำพูนหลายกลุ่ม มีบทเรียนดี ๆ ที่น่า
ขยายผล ในขณะที่อีกหลายกลุ่มมีปัญหาที่ยังต้องแก้ไข โดยอาศัยบทเรียนและประสบการณ์ของกลุ่ม
อื่นๆ ดังนั้นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็น การวิจัยนี้
มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจ
ชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง จังหวัดลำพูน รวมทั้งศึกษาผลลัพธ์ ผลกระทบ ตลอดจนปัจจัย
ที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ งานวิจัยนี้ได้ประยุกต์การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี
ส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นวิธีวิทยาวิจัย มีทีมวิจัยหลัก จำนวน 12
คนจากสำนักงานเกษตรจังหวัด กรมส่งเสริมการเกษตรและผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สมัครใจเข้า
ร่วมทำวิจัย กลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนลำไยอบแห้งเนื้อสีทองจำนวน 37 กลุ่ม มีสมาชิก
สมัครใจเข้าร่วมโครงการ 60 ราย เก็บข้อมูลแบบผสมผสานโดยการทบทวนวรรณกรรม การสังเกต
สถานการณ์จริงในชุมชน การวิเคราะห์ SWOT การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การฝึกอบรม
การจัดสัมมนา การระดมความคิดเห็นในเวทีเสวนากลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย การศึกษาดูงาน การ
ประชุมทีมวิจัยอย่างสม่ำเสมอ มีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยการ
วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) การวิเคราะห์คุณลักษณะ (attribute analysis) และวิเคราะห์
ความเหมือน/ ความแตกต่าง

ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้มี 8 ขั้นตอนคือ 1) การค้นหาทีมวิจัยหลัก 2) การสร้างความเข้าใจกับกลุ่มและการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและศักยภาพของกลุ่ม 3) ร่วมกันกำหนดแผนปฏิบัติการการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ 4) ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ 5) การก่อตั้งเครือข่ายแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองและการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ 6) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาเครือข่าย 3 ปี ระหว่างปี 2554 – 2556 7) การประชาสัมพันธ์แผนยุทธศาสตร์พัฒนาเครือข่าย 3 ปี และ 8) การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์พัฒนาเครือข่าย

ผลลัพธ์ที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้นั้น ได้แก่ มีการก่อตั้งเครือข่ายการเรียนรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายเห็นความสำคัญของข้อมูลในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของเครือข่ายฯ มีการใช้ประโยชน์จากข้อมูลเพื่อพัฒนากลุ่ม ผู้นำและคณะกรรมการเครือข่ายมีการประชุมปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันบ่อยขึ้น และทีมวิจัยที่เป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้เรียนรู้และมีทักษะการสร้างความสัมพันธ์และการปรับตัวให้เข้ากับชุมชน รวมทั้งได้ฝึกทักษะในการเป็นผู้เอื้ออำนวย (Facilitator) ในกระบวนการวิจัย

ส่วนกระทบของกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ได้แก่ สมาชิกเครือข่ายมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และโรงเรือนการผลิต ส่งผลให้สินค้าได้รับมาตรฐานองค์การอาหารและยา (อ.ย.) จำนวน 4 ราย โรงเรือนได้รับมาตรฐาน GMP จำนวน 2 ราย และได้รับการเสริมหนุนงานวิจัยเพื่อพัฒนาเตาอบ ลำไยสายัญ 2010 ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเช่น สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูนและเทศบาลตำบลมะเขือแจ้ เครือข่ายสามารถพัฒนาไปเป็นสหกรณ์ลำไยสีทองลำพูน จำกัด และกลายเป็นแหล่งเรียนรู้

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง ได้แก่ ปัจจัยภายในระดับกลุ่มได้แก่ ความสามารถและบทบาทของผู้นำกลุ่ม เป้าหมายในการดำเนินงานของกลุ่ม ความเป็นเครือข่ายภายในกลุ่ม และการร่วมมือภายในกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ส่วนปัจจัยภายในระดับเครือข่าย ได้แก่ ศักยภาพของผู้นำ ความสามัคคีและความร่วมมือของสมาชิกเครือข่าย การแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน การกำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินงานของเครือข่าย การกำหนดกติกาและระเบียบข้อบังคับของเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องของสมาชิกเครือข่าย การสื่อสารข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึงภายในเครือข่าย คณะกรรมการเครือข่าย และการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ปัจจัยภายนอกเครือข่าย ได้แก่ การสนับสนุนงบประมาณของกรมส่งเสริมการเกษตร การเสริมหนุนของทีมนักวิจัย การส่งเสริมและสนับสนุนของหน่วยงานภาคี

สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรนำความรู้และทักษะในการเข้าร่วมกระบวนการวิจัยมาปรับปรุงการดำเนินงานของกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน งานวิจัยนี้ น่าจะเป็นตัวอย่างหรือบทเรียนที่ดีของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรและนักพัฒนาชนบท ในการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนางานที่รับผิดชอบ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ได้นำบทเรียนจากการวิจัยนี้ ไปปรับใช้สู่กลุ่มเป้าหมายอื่นๆ เพื่อเป็นการขยายผล และกรมส่งเสริมการเกษตรและสำนักงานเกษตรจังหวัด ซึ่งมีหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ควรนำบทเรียนจากการวิจัยนี้ ไปเผยแพร่ ขยายผลและลองปรับใช้ในพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ในกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ ต่อไป

Thesis Title Learning Network Development Process to Increase the Potential of Dried Longan Community Enterprise Groups, Lamphun Province

Author Miss Prayard Manopasao

Degree Doctor of Philosophy
(Agricultural Extension and Rural Development)

Thesis Advisory Committee

Assoc. Prof. Dr. Avorn Opatpatanakit Advisor

Assoc. Prof. Dr. Suraphol Sreshthaputra Co-advisor

Assoc. Prof. Rampaipun Apichatpongchai Co-advisor

ABSTRACT

Many dried longan small and micro community enterprise (DLSMCE) groups in Lamphun Province have good lessons while others still have problems which can be solved by collaboration with the experienced groups. Thus, the development of learning network among these DLSMCE groups is crucial. The objectives of this research were to develop the learning network process of DLSMCE groups in Lamphun province, to identify outcome and impact of the learning network, and factors contribute to the development of this learning network. The participatory action research (PAR) was applied as the research methodology. The core research team of 12 volunteer persons from Lamphun Agricultural Extension Office, Department of Agricultural Extension, and 7 DLSMCE groups' leaders, was formed to work closely with 60 leaders and members from 37 DLSMCE groups. The data was collected through review literature, observation of production sites, SWOT analysis of target DLSMCE groups, interview groups' committee, focus group discussion, and such capacity building as regular research core team meetings, forums, training, seminar, study and visit. Then, the data was analyzed through content, attribute and similar-different analysis.

It was found that there are 8 step to develop the learning network of DLSMCE groups, as follow: 1) searching and formation of the research core team, 2) building up the mutual understanding among volunteer DLSMCE groups' leaders and

members through problems and potential analysis, 3) develop the action plan of the learning network, 4) implementing the action plan, 5) setting up the DLSMCE network, 6) developing the 3-year strategic plan of the DLSMCE network during 2011-2013, 7) public hearing of this strategic plan, and 8) implement activities base on this strategic plan. Accordingly, the important output of the DLSMCE learning process found to be the Lamphun DLSMCE network, new approach of management in utilizing data and information to develop the strategic plan of the network and each group, the network committee realize the important of participatory management through regular meetings and discussions. They have developed their capacity in terms of knowledge and facilitation skills. Additionally, the impact of such learning network found to be the development of production house and product quality at the 4 FDA and 2 GMP Standard, better quality oven called Sayan 2010 was developed through the collaboration of network member and local university, various collaborations was set up with local government organizations and sub-district administrative organizations, this DLSMCE network has become the Lamphun Dried Longan Cooperatives.

It is important to note that the factors contribute to the development of the DLSMCE learning network were as follow: the internal factors at the network level such as clear flagship, goal, and strategic plan of the network that was participatory developed which led to clear roles of committee and rules and regulations, regular discussions led to emerged ideas and actions, and fairly shared of benefit. This new participatory approach was then facilitated at the group level. Thus the internal factors at the group level found to be capacity and leadership of group leaders, flagship of group management, kinship among members, and participatory approach of group management through participatory think, action and share benefit. Furthermore, the external factors at the network level were the policy and non-interest loan supported by the Ministry, the facilitation of the core research team and the support from local universities and government organizations.

The recommendations from the research findings were that other DLSMCE groups in Lamphun province can apply this participatory learning network, other agricultural extension officers can utilize this facilitating lesson to facilitate their target groups to develop the learning network, and the Department of Agricultural Extension and the Lamphun Agricultural Office should play major role in scaling up this lesson to other agricultural groups and areas.